

Sociologie pro speciální pedagogy: Medicína

Lenka Slepíčková

Otázka k zamyšlení: Co je sociologii po medicíně?

- Instituce a vývoj medicíny a lékařské profese
- Definice zdraví, nemoci

„... Definice zdraví a nemoci, normality a nenormality, zdravého rozumu a šílenství se v závislosti na společnosti, kultuře a historickém období velmi mění. Lékařské diagnostické kategorie, jako „nemocný“, „abnormální“ a „duševně chorý“ nejsou podle něho univerzální, objektivní a nutně spolehlivé. Jsou dané kulturou, třídou a dobou (...).“

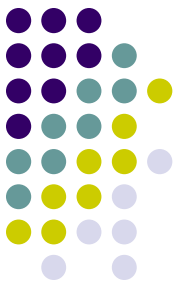
R. C. Fox 197

- Význam zdraví a nemoci
- Sociální podmíněnost zdraví a nemoci
- Sociálně kontrolní funkce medicíny a její vztah ke společenským normám
- Spjatost medicíny s jinými oblastmi lidské činnosti (s vědou, ekonomikou, politikou, právem, etikou)

Tradiční a premoderní společnost a zdraví a nemoc

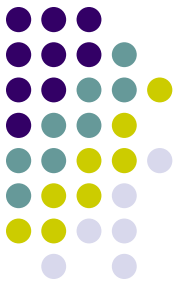
- Spojení s náboženskou čistotou
- Nemoc jako trest
- Mentální a fyzická nemoc se neoddělovala
- Primitivní spol. – nemoc jako smůla, trest, neštěstí
- Staré Řecko – sekulární pojetí zdraví, rozumný životní styl, zdravé prostředí, etické aspekty lék. profese
- Křesťanská tradice – dvojznačnost nemoci (status vyvoleného i hříšnost oběti), opětovná sakralizace nemoci ve středověku
- Renesance – nízký status lékaře

Moderní lékařství

- Medicína jako „výkladní skříň“ modernizace
- Nalézání fyzických příčin nemocí, tělo jako stroj
- Základem medicíny se stávají přírodní vědy
- Nemocnice jako vhodné prostředí pro léčbu vážných chorob
- *Profese* lékaře (jako elitní), morální akcent
- Zdraví jako veřejný zájem
- Nové léky a chirurgické postupy zejména od pol. 20. století (40. léta antibiotika, po válce očkování)
- V moderní společnosti úmrtnost stoupá s věkem
- Smrtelnými chorobami jsou zhoubné nádory a srdeční choroby

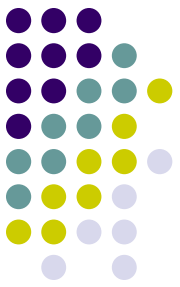
Funkcionalistické zkoumání medicíny

Parsons 1951

- Nemoc jako specifický typ deviace. Nemocný sice nevykonává své běžné společenské role, ale není za to negativně sankcionován, neboť mu není připisována zodpovědnost za jeho nemoc.
- Správný výkon role pacienta - povinnost dávat najevo nežádoucnost a přechodnost svého stavu, vyhledat odborníky a podrobit se léčebnému procesu.
- Lékařská profese je především institucí sociální kontroly, neboť skrze ni společnost kontroluje vlastní stabilitu, která je nemocí ohrožena.
- Role lékaře podle Parsonse

Kritičtí autoři

Medikalizace (medicinalizace) společnosti (x demedikalizace)

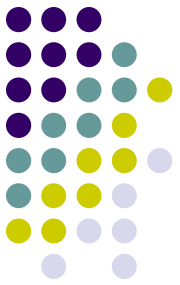
Finanční zdroje by se podle kritiků medikalizace měly přesunout ke zkoumání sociálních a environmentálních kořenů nemocí a udržování dobrého zdraví namísto současné výhradní orientace medicíny na farmakologické a technologické řešení akutních symptomů [Clarke et al. 2006, Lupton 2003]. Rozšiřování kategorií nemoci také vede ke zužování kategorií normality a k vytváření nemocné a deviantní majority. Transformace všech odlišností v patologie snižuje naši toleranci k rozdílnostem v lidském životě

Provázanost státu, medicíny, a dalších aktérů

Proletarizace, deprofesionalizace lékařské profese:

- 60. léta 20. století jako konec „zlaté éry“ lékařské profese
- Snižování autonomie, moci lékařů
- Nárůst konzumerismu pacientů
- Podřízenost lékařů externím regulacím

Ivan Illich

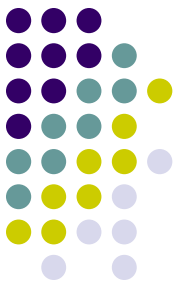

iatrogenní působení medicíny (pevně zakotveny v praxi medicíny a odolné vůči snahám je řešit)

- a) Obecná iatrogenie - důsledek snahy lékařů léčit – jedná se o nežádoucí vedlejší účinky léčby nebo vyšetřovacích postupů, poškození v důsledku nejednoznačné nebo chybné diagnózy, stejně jako o nemoci, vzniklé v souvislosti s hospitalizací.
- b) Sociální iatrogenie pak souvisí s medicinalizací společnosti – medicína rozrušuje přirozené sociální vazby a nálepkuje umírání a porody v rodinném prostředí jako patologické
- c) Iatrogenie kulturní - ničí potenciál lidí vypořádat se s vlastní slabostí, zranitelností a smrtelností individuálním a autonomním způsobem.

Zola 1972, Foucault 1983

Ivan Illich: Medical Nemesis

„Za poslední desetiletí se stala hlavním nebezpečím pro zdraví lidí odborná lékařská praxe. Ochablost, infekce, nezpůsobilost, porušené funkce a jiné specificky iatrogenní choroby dnes způsobují více utrpení než všechny dopravní nehody a pracovní úrazy. Lékařská praxe navíc podporuje nemoc tím, že posiluje patologickou společnost, která si nejenom průmyslově uchovává své defektní příslušníky, ale klientelu terapeutů rozmnožuje geometrickou řadou (...) Lékařská praxe tím, že nemoc, bolest a smrt přeměňuje z osobní výzvy na technický problém, zbavuje lidi schopnosti samostatně se vyrovnat se svým lidským údělem a stává se zdrojem nové podoby nezdraví.“

Illich 1974: 918

Diskuse

- Nemoc jako zkušenost závislosti a nejistoty
- Léčba jako aplikace objektivních kritérií?
- Stigmatizované diagnózy